

Maciej Rudnicki

Spółka akcyjna jako forma prowadzenia gospodarki komunalnej w dziedzinie infrastruktury ochrony środowiska przez jednostki samorządu terytorialnego : (wybrane zagadnienia organizacji i funkcjonowania organów spółki akcyjnej)

Studia Ecologiae et Bioethicae 1, 309-328

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej RUDNICKI*

Spółka akcyjna jako forma prowadzenia gospodarki komunalnej w dziedzinie infrastruktury ochrony środowiska przez jednostki samorządu terytorialnego *(wybrane zagadnienia organizacji i funkcjonowania organów spółki akcyjnej)*

1. Pojęcie zadań o charakterze użyteczności publicznej

Specyficznym obszarem gospodarki jest prowadzenie działalności gospodarczej przez jednostki samorządu terytorialnego. Podstawową i zasadniczą jednostką samorządu terytorialnego wykonującą zadania z zakresu gospodarki komunalnej jest gmina.

Ustrój i zadania gminy określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Istotą prowadzenia przez gminę działalności gospodarczej jest wykonywanie zadań publicznych o charakterze użyteczności publicznej.

Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Gmina może realizować zarówno zadania własne (obowiązkowe i fakultatywne), jak i też zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (obowiązkowe – na podstawie ustaw i fakultatywne – na podstawie porozumień). Gmina może wykonywać również zadania z zakresu właściwości powiatu oraz zadania z zakresu właściwości województwa na podstawie porozumień z tymi jednostkami.

Do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej. W szeroko pojętej dziedzinie ochrony środowiska zadania własne obejmują m.in. następujące sprawy:

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- 2) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz

* Katedra Prawa Zarządzania Środowiskiem KUL.

- urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- 3) zieleni gminnej i zadrzewień.

Część zadań własnych gminy jest zadaniami użyteczności publicznej.

Są to zadania, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych. Gmina oraz inna gminna osoba prawna może prowadzić działalność gospodarczą wykraczającą poza zadania o charakterze użyteczności publicznej wyłącznie w przypadkach określonych w odrębnej ustawie.

W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi. Wykonywanie zadań publicznych może być także realizowane w drodze współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego.

Możliwość zlecenia wykonywania zadań publicznych wiąże się z problematyką prywatyzacji zadań publicznych, która jednakże przekracza zakres niniejszego skryptu (Biernat, 25 i n.).

2. Zasady i formy prowadzenia działalności gospodarczej przez jednostki samorządu terytorialnego

Zasady i formy gospodarki komunalnej jednostek samorządu terytorialnego, polegające na wykonywaniu przez te jednostki zadań własnych, w celu zaspokojenia zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej określa ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej. Gospodarka komunalna obejmuje w szczególności zadania o charakterze użyteczności publicznej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych.

Gospodarka komunalna może być prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego w szczególności w formach: zakładu budżetowego lub spółek prawa handlowego.

Organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego mogą powoływać, likwidować lub przekształcać komunalne zakłady budżetowe. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może, w drodze uchwały, zdecydować o likwidacji zakładu budżetowego w celu zawiązania spółki akcyjnej albo spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez wniesienie na pokrycie kapitału spółki wkładu w postaci mienia zakładu budżetowego pozostałego po jego likwidacji. Czynności związane z likwidacją zakładu budżetowego wykonuje zarząd jednostki samorządu terytorialnego. Składniki mienia zakładu budżetowego przekształconego

w spółkę stają się majątkiem spółki. Spółka powstała w wyniku przekształcenia wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki związane z działalnością zakładu budżetowego.

Działalność wykraczająca poza zadania o charakterze użyteczności publicznej nie może być prowadzona w formie zakładu budżetowego.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjne, a także mogą przystępować do takich spółek. Poza sferą użyteczności publicznej gmina może tworzyć spółki prawa handlowego i przystępować do nich, jeżeli łącznie zostaną spełnione następujące warunki:

- 1) istnieją nie zaspokojone potrzeby wspólnoty samorządowej na rynku lokalnym;
- 2) występujące w gminie bezrobocie w znacznym stopniu wpływa ujemnie na poziom życia wspólnoty samorządowej, a zastosowanie innych działań i wynikających z obowiązujących przepisów środków prawnych nie doprowadziło do aktywizacji gospodarczej, a w szczególności do znacznego ożywienia rynku lokalnego lub trwałego ograniczenia bezrobocia.

Poza sferą użyteczności publicznej gmina może tworzyć spółki prawa handlowego i przystępować do nich również wówczas, jeżeli zbycie składnika mienia komunalnego mogącego stanowić wkład niepieniężny gminy do spółki albo też rozporządzenie nim w inny sposób spowoduje dla gminy poważną stratę majątkową.

Spółka określa w regulaminie zasady korzystania z usług publicznych świadczonych przez spółkę, a także obowiązki spółki wobec odbiorców usług.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą powierzać wykonywanie zadań z zakresu gospodarki komunalnej osobom fizycznym, osobom prawnym lub jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej, w drodze umowy na zasadach ogólnych, z zastosowaniem przepisów o zamówieniach publicznych. Jeżeli do prowadzenia danego rodzaju działalności na podstawie innych ustaw jest wymagane uzyskanie zezwolenia, jednostki samorządu terytorialnego mogą powierzyć wykonywanie zadań wyłącznie podmiotowi posiadającemu wymagane zezwolenie.

Jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego postanawiają o wyborze sposobu prowadzenia i form gospodarki komunalnej oraz o wysokości cen i opłat albo o sposobie ustalania cen i opłat za usługi komunalne o charakterze użyteczności publicznej oraz za korzystanie z obiektów i urządzeń użyteczności publicznej jednostek samorządu terytorialnego.

W bieżącej praktyce funkcjonowania komunalnych spółek akcyjnych pojawiają się bardzo często różnorodne problemy związane z funkcjonowaniem organów spółki. Poniżej autor przedstawia wybrane problemy z tego zakresu.

3. Organy spółki akcyjnej

3.1. Wprowadzenie

Spółka akcyjna jako osoba prawna działa przez swoje organy. W przeciwieństwie do spółki z o.o. w spółce akcyjnej instytucjonalne znaczenie poszczególnych wspólników jest jeszcze mniejsze. W spółce akcyjnej występuje typowy dla osób prawnych typu korporacyjnego układ organów : organ uchwałodawczy składający się ze wspólników (walne zgromadzenie), organ zarządzający (zarząd) oraz organ nadzorczy, którym jest przede wszystkim rada nadzorcza.

3.2. Zarząd

3.2.1. Uwagi ogólne

Zarząd na bieżąco prowadzi sprawy spółki i reprezentuje ją na zewnątrz. Może być jedno lub wieloosobowy. Prawo nie określa maksymalnej liczby członków zarządu. Nie jest jednak wskazane by było ich więcej niż kilku. Zbyt duża liczba członków osłabia bowiem operatywność tego organu a przez to spowalnia tempo podejmowania decyzji, które w przypadku zarządu jest bardzo ważne. Członkiem zarządu może być zarówno akcjonariusz jak i osoba nie będąca wspólnikiem. Jeżeli statut spółki inaczej nie stanowi, członków zarządu powołuje i odwołuje rada nadzorcza, z tym że członek zarządu może być odwołany lub zawieszony w czynnościach również przez walne zgromadzenie. W kodeksie handlowym było natomiast zasadą, że zarząd był powoływany przez walne zgromadzenie. Obecna regulacja ma na celu wzmocnienie organu nadzorczego wobec zarządu. Nowe rozwiązanie jest wzorowane na prawie angielskim, niemieckim oraz ustawodawstwach stanowych w USA. Jest ono także zgodne z tendencjami panującymi w Unii Europejskiej. Rada nadzorcza ustala także wynagrodzenie członków zarządu zatrudnionych na podstawie umowy o pracę lub innej umowy, chyba że statut stanowi inaczej. Wynagrodzenie członka zarządu może polegać w całości lub części na uzyskaniu prawa do określonego udziału w zysku rocznym spółki, który jest przeznaczony do podziału między akcjonariuszy (art. 378 § 2). System ten uzależnia wysokość wynagrodzenia od rezultatu, czyli wyniku finansowego spółki, motywując zarazem członków zarządu do efektywnego zarządzania.

Członkowie zarządu mogą być powołani na maksymalnie pięcioletnią kadencję. Możliwe jest ponowne powołanie tej samej osoby na kolejne kadencje. Prawo nie określa maksymalnej liczby kadencji, jaką może sprawować członek zarządu bezpośrednio jedna po drugiej. Ponowne powołanie może nastąpić nawet przed wygaśnięciem dotychczasowej kadencji,

lecz nie wcześniej niż na rok przed jej upływem. Wspólnicy mogą wprowadzić w statucie system częściowego odnawiania zarządu w taki sposób, że pewna liczba członków zarządu kolejno ustępuje albo w drodze losowania, albo według starszeństwa wyboru albo w inny sposób (art. 369 § 2). Chodzi tutaj o jak najpełniejsze zapewnienie ciągłości pracy zarządu i kontynuacji przyjętej strategii działania. Umożliwia to współpraca części dotychczasowych z nowymi członkami zarządu. Zgodnie z art. 369 § 4 mandat członka zarządu wygasa najpóźniej z dniem odbycia walnego zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za ostatni pełny rok obrotowy pełnienia funkcji członka zarządu.

Powodem przedwczesnego wygaśnięcia mandatu jest natomiast śmierć członka zarządu, rezygnacja lub odwołanie go ze składu zarządu. Do złożenia rezygnacji stosuje się odpowiednio przepisy o wypowiedzeniu zlecenia przez przyjmującego zlecenie. Art. 746 § 2 kodeksu cywilnego stanowi, że przyjmujący zlecenie może je wypowiedzieć w każdym czasie. Jednakże gdy zlecenie było odpłatne, a wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu, przyjmujący zlecenie jest odpowiedzialny za szkodę. Jeżeli więc w wyniku nagłego nieuzasadnionego zrezygnowania z mandatu spółka poniosła szkodę, członek zarządu będzie zmuszony zapłacić odszkodowanie. Może zająć także przypadek odpowiedzialności odszkodowawczej spółki, gdyż jakkolwiek członek zarządu może zostać odwołany w każdym czasie, nie pozbawia go to jednak roszczeń ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego dotyczącego pełnienia funkcji członka zarządu.

Statut może ograniczyć prawo odwołania członka zarządu do ważnych powodów (art. 370 § 2). Odwołanie członka zarządu nie zwalnia go jednak od pewnych obowiązków związanych z mandatem ani nie pozbawia go określonych praw. Na podstawie art. 370 § 3 odwołany członek zarządu jest uprawniony i obowiązany zarazem złożyć wyjaśnienia w toku przygotowywania sprawozdania zarządu i sprawozdania finansowego, obejmujących okres pełnienia przez niego funkcji członka zarządu oraz do udziału w walnym zgromadzeniu, zatwierdzającym sprawozdania zarządu z działalności spółki oraz sprawozdania finansowego za ubiegły rok obrotowy. Mogą oni także uczestniczyć w zwyczajnym walnym zgromadzeniu, przeglądać dokumenty sprawozdań zarządu oraz sprawozdań rady nadzorczej i opinii biegłego rewidenta oraz przedkładać do nich uwagi na piśmie (art. 395 § 3). Uprawnienia te związane są z faktem, że zwyczajne walne zgromadzenie podejmuje uchwałę o udzieleniu absolutorium wszystkim osobom, które pełniły funkcję członków organów spółki w ostatnim roku obrotowym.

Jeżeli zarząd jest organem kolegialnym konieczne jest wprowadzenie zasad wspólnego prowadzenia spraw spółki przez jego członków. Wszyscy członkowie zarządu są obowiązani i uprawnieni do prowadzenia

spraw spółki, chyba że statut stanowi inaczej. Art. 371 reguluje sposób podejmowania uchwał przez zarząd. Szczegółowe zasady mogą zostać uregulowane w regulaminie zarządu uchwalanym przez sam zarząd, chyba że statut rezerwuje to uprawnienie dla rady nadzorczej lub walnego zgromadzenia. Podobnie jak w przypadku spółki z o.o. kodeks spółek handlowych w przeciwieństwie do dawnego kodeksu handlowego przewiduje stanowisko prezesa zarządu. Twórcom kodeksu spółek handlowych chodziło bowiem o stworzenie instytucji lidera kolegalnego zarządu. Jak wiadomo, w praktyce instytucja prezesa jest powszechnie stosowana. Szczególne uprawnienia prezesa zarządu ograniczają się jednak tylko do prowadzenia spraw spółki, nie dotyczą natomiast składania oświadczeń woli na zewnątrz, czyli sfery reprezentacji spółki. I tak statut może przewidywać, że w przypadku równości głosów decyduje głos prezesa zarządu, jak również przyznawać mu określone uprawnienia w zakresie kierowania pracami zarządu.

3.2.2. Reprezentacja spółki akcyjnej

Gdy chodzi o reprezentację spółki akcyjnej uregulowanej przede wszystkim w art. 372 -373 odsyłamy w tym miejscu do szczegółowych uwag dotyczących reprezentacji spółki z o.o. przez ich zarządy. Należy jedynie zauważyć, że regulacja art. 371 nie wywiera wpływu na sposób reprezentacji. Tak np. art. 371 § 4 stanowi, że powołanie prokurenta wymaga zgody wszystkich członków zarządu. Jest to jednak przepis jedynie o znaczeniu wewnątrzorganizacyjnym. Tak więc powołanie prokurenta oświadczeniem jedynie dwóch członków zarządu jest z reguły w pełni skuteczne, co nie wyklucza zastosowania reperkusji prawnych w stosunku do tych dwóch członków zarządu, którzy powołali prokurenta bez uzyskania zgody wszystkich członków tego organu. Zupełnie inne znaczenie mają natomiast art. 393 i 394 kodeksu. Wymagają one zgody walnego zgromadzenia na:

- zbycie i wydzierżawienie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części oraz ustanowienie na nich ograniczonego prawa rzeczowego;
- nabycie i zbycie nieruchomości lub udziału w nieruchomości, chyba że statut stanowi inaczej;
- emisji obligacji zamiennych lub z prawem pierwszeństwa;
- nabycie własnych akcji w przypadku określonym w art. 362 § 1 pkt 2;
- nabycie jakiegokolwiek mienia dla spółki za cenę przewyższającą jedną dziesiątą wpłaconego kapitału zakładowego, od założyciela lub akcjonariusza albo dla spółki lub spółdzielni zależnej od założyciela lub akcjonariusza spółki, przed upływem dwóch lat od dnia zarejestrowania spółki, (podobnie gdy chodzi o nabycie mienia od spółki dominującej albo spółki lub spółdzielni zależnej).

Umowy zawarte w imieniu spółki we wskazanych sprawach bez zgody walnego zgromadzenia są nieważne (art. 17 § 1).

Wewnętrzne znaczenie mają z kolei postanowienia statutu wprowadzające wymóg uzyskania zgody rady nadzorczej przed dokonaniem określonych w statucie czynności (art. 384 § 1). Naruszenie tych postanowień przez zarząd nie wywiera skutku wobec osób trzecich. Ustawodawca przewidując jednak możliwość zaistnienia konfliktu między zarządem i radą w art. 384 § 2 stanowi, iż jeżeli rada nie wyrazi zgody na dokonanie określonej czynności, zarząd może zwrócić się do walnego zgromadzenia, aby powzięło uchwałę udzielającą zgodę na dokonanie tej czynności.

W przypadku sprzeczności interesów spółki z interesami członka zarządu, jego współmałżonka, krewnych i powinowatych do drugiego stopnia oraz osób, z którymi jest powiązany osobiście, członek zarządu powinien wstrzymać się od udziału w rozstrzygnięciu takich spraw i może żądać zaznaczenia tego w protokole (art. 377). Przepis ten ma znaczenie zarówno w stosunkach wewnętrznych jak i zewnętrznych. Tak więc w podanych okolicznościach członek zarządu powinien powstrzymać się zarówno od udziału w podejmowaniu uchwały przez zarząd, jak i w składaniu cywilnoprawnych oświadczeń woli w imieniu spółki. W przypadku składania oświadczeń woli w imieniu spółki przez członka zarządu, który podlega wyłączeniu, należy uznać zawartą umowę za nieważną.

W umowie między spółką a członkiem zarządu, jak również w sporze z nim spółkę reprezentuje rada nadzorcza lub pełnomocnik powołany uchwałą walnego zgromadzenia (art. 379).

Art. 380 wprowadza pod adresem członków zarządu spółki akcyjnej identyczne zakazy konkurencji jak w przypadku członków zarządu spółki z o.o.

3.2.3. Odpowiedzialność majątkowa członków zarządu

Należy także mieć na uwadze, iż w świetle zmienionego art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz. U. Nr 137, poz. 926 ze zm.) członkowie zarządu odpowiadają solidarnie całym swym majątkiem za zaległości podatkowe spółki akcyjnej i spółki akcyjnej w organizacji, jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, chyba że członek zarządu wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe, albo że nie zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz nie wszczęcie postępowania układowego nastąpiło nie z jego winy, bądź też wykaże on mienie, z którego egzekucja jest możliwa.

Charakterystyczne jest natomiast, iż członkowie zarządu spółki akcyjnej zasadniczo, w przeciwieństwie do członków zarządu spółki z o.o., nie odpowiadają za zobowiązania spółki o charakterze prywatnoprawnym.

3.3. Rada Nadzorcza

Funkcje kontrolne w spółce akcyjnej sprawuje rada nadzorcza. Jest ona organem obligatoryjnym. Kodeks spółek handlowych nie przewiduje natomiast powołania komisji rewizyjnej w spółce akcyjnej. Należy więc wyciągnąć stąd wniosek, iż w spółce tej niedopuszczalne jest powołanie komisji rewizyjnej. W spółkach kapitałowych w przeciwieństwie bowiem do spółdzielni nie istnieje możliwość powoływania organów fakultatywnych. W praktyce komisje rewizyjne rzadko były powoływane.

Rada sprawuje stały nadzór nad działalnością spółki we wszystkich dziedzinach jej działalności (art. 382 § 1). Ustawodawca wyjaśnia, iż nadzór ten nigdy nie może polegać na prawie wydawania zarządowi wiążących poleceń dotyczących prowadzenia spraw spółki. Jednak rada nadzorcza może w inny sposób znacząco wpływać na działalność zarządu. Na podstawie art. 383 rada nadzorcza ma prawo zawieszać z ważnych powodów w czynnościach poszczególnych lub wszystkich członków zarządu oraz delegować członków rady nadzorczej do czasowego wykonywania czynności członków zarządu niemogących sprawować swoich czynności. Rada czuwa nad tym, by zarząd działał w statutowym składzie. W przypadku niemożności sprawowania czynności przez członka zarządu rada ma obowiązek niezwłocznie podjąć działania w celu dokonania zmiany w składzie zarządu.

Statut spółki może również przewidzieć, że zarząd jest obowiązany uzyskać zgodę rady nadzorczej przed dokonaniem określonych w statucie czynności (art. 384 § 1). Np. można w statucie zapisać, że zarząd nie może zawrzeć określonego rodzaju umowy bez zgody rady nadzorczej. Takie postanowienie statutu, jak była mowa wyżej, ma jednak skutek tylko wewnątrz spółki, tzn. umowa zawarta bez zgody rady będzie prawnie skuteczna (patrz art. 17 § 1).

Ustawodawca przewidział, że w ramach szeroko zakreślonego nadzoru na radzie ciążyą także obowiązki szczegółowe. I tak rada ma obowiązek ocenić sprawozdanie zarządu z działalności spółki oraz sprawozdanie finansowe za ubiegły rok obrotowy w zakresie ich zgodności z księgami i dokumentami, jak i ze stanem faktycznym oraz wniosków zarządu dotyczących podziału zysku albo pokrycia straty, a także składanie walnemu zgromadzeniu corocznego pisemnego sprawozdania z wyników tej oceny (art. 382 § 3).

Dla wykonywania jej zadań ustawodawca przyznał radzie prawo do badania wszystkich dokumentów spółki, żądania od zarządu i pracowników sprawozdań i wyjaśnień oraz dokonywania rewizji stanu majątku spółki. Realizacja tych uprawnień jest wzmocniona sankcjami karnymi. I tak art. 587 § 1 stanowi, że kto [...] ogłasza dane nieprawdziwe albo przedstawia je organom spółki, władzom państwowym lub osobie powo-

lanej do rewizji podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności. Z kolei art. 594 § 1 pkt 4 stanowi, że kto będąc członkiem zarządu, wbrew obowiązkowi dopuszcza do tego, że zarząd odmawia wyjaśnień osobie powołanej do rewizji lub nie dopuszcza jej do pełnienia obowiązków, podlega grzywnie do 20 000 zł.

Rada jest organem kolegiałnym. Składa się z co najmniej trzech członków powoływanych i odwoływanych przez walne zgromadzenie, z tym że statut może przewidywać inny sposób powoływania lub odwoływania członków rady nadzorczej (art. 385 § 1 i 2). Członkami rady mogą być zarówno akcjonariusze jak i osoby z zewnątrz spółki. Ustawodawca zakazuje łączenia funkcji członka rady z funkcją członka zarządu, prokurenta, likwidatora, kierownika oddziału lub zakładu oraz głównego księgowego, radcy prawnego lub adwokata spółki. Zakaz dotyczy także osób, które podlegają bezpośrednio członkowi zarządu albo likwidatorowi. Zakaz ten obejmuje również członków zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej i likwidatorów spółki lub spółdzielni zależnej (art. 387 § 3). Statut może zawierać postanowienie o maksymalnej liczbie członków rady, np. 3, 5, 7, 9 itd. Wskazane jest, by liczba członków rady nie była zbyt duża, podwyższa to bowiem koszty jej obsługi. Rada powinna mieć swego przewodniczącego i wiceprzewodniczącego. Osoby te są wybierane przez samą radę w drodze uchwały spośród jej członków. Jak była już o tym mowa, statut może np. przyznać indywidualnemu akcjonariuszowi prawo powoływania lub odwoływania członków rady (art. 354 § 1). Ustawodawca przewidział możliwość powoływania poszczególnych członków rady przez tzw. grupy akcjonariuszy. Mianowicie, na wniosek akcjonariuszy reprezentujących co najmniej jedną piątą kapitału zakładowego, wybór rady nadzorczej powinien być dokonany przez najbliższe walne zgromadzenie w drodze głosowania oddzielnymi grupami, nawet gdy statut przewiduje inny sposób powołania rady nadzorczej (art. 385 § 3). Grupę stanowią akcjonariusze reprezentujący na walnym zgromadzeniu tę część akcji, która przypada z podziału ogólnej liczby reprezentowanych na walnym zgromadzeniu akcji przez liczbę członków rady. Grupa taka ma prawo wybrać jednego członka rady, nie biorąc jednak udziału w wyborze pozostałych członków. Wybór grupami może mieć miejsce wtedy, jeżeli na walnym zgromadzeniu dojdzie do utworzenia co najmniej jednej grupy zdolnej do wyboru członka rady nadzorczej. Wybór grupami powoduje wygaśnięcie mandatów dotychczasowych członków rady. Jak bowiem stanowi art. 385 § 8 z chwilą dokonania wyboru co najmniej jednego członka rady nadzorczej w trybie głosowań grupami, wygasają przedterminowo mandaty wszystkich dotychczasowych członków rady nadzorczej. Przegłosowanie wyboru członków rady nadzorczej grupami powoduje utratę wszystkich indywidualnych przywilejów akcjonariuszy dotyczących prawa głosu. Chodzi tutaj zarówno o

tw. akcje uprzywilejowane co do głosu, jak i o uprawnienie z art. 354 § 1. Przepisy prawa czasami wyraźnie wskazują, kto ma prawo wyboru poszczególnych członków rady. Chodzi tu zwłaszcza o uprawnienia pracowników spółek powstałych w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstw państwowych do wyboru swych przedstawicieli w radach tych spółek. Patrz art. 11 i 14 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, (Dz. U. Nr 118, poz. 561 ze zm.).

Kadencja członka rady nadzorczej nie może być dłuższa niż pięć lat. Do odwołań członka rady, innych przypadków wygaśnięcia mandatu oraz kwestii związanych z powołaniem stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące członków zarządu, czyli art. 369 § 1-4 i art. 370.

Rada jako organ kolegialny podejmuje rozstrzygnięcia w formie uchwał. Kodeks szczegółowo reguluje tryb pracy rady. Kwestie te są bardzo ważne, gdy się zważy, że rada posiada niezwykle istotne kompetencje, jak powoływanie i odwoływanie zarządu, czy zawieszanie w czynnościach tych osób. Walne zgromadzenie może uchwalić regulamin rady nadzorczej określający jej organizację i sposób wykonywania czynności. Statut może upoważnić samą radę do uchwalenia jej regulaminu. Jeżeli statut nie stanowi inaczej, rada podejmuje uchwały bezwzględną większością głosów. Statut może przewidywać, że w przypadku równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego rady (art. 391).

Ustawodawca wprowadził też wymóg quorum. Mianowicie rada jest władna podejmować uchwały, jeżeli na posiedzeniu jest obecna co najmniej połowa jej członków a wszyscy jej członkowie zostali zaproszeni. Statut może wprowadzać jeszcze surowsze wymogi w odniesieniu do quorum (art. 388 § 1). W statucie można również przewidzieć możliwość podejmowania uchwał przez radę w trybie pisemnym lub przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumienia się na odległość na zasadach określonych w art. 388 § 2-4. Taki sposób podejmowania uchwał umożliwi partycypowanie w pracach rady także osobie przebywającej np. za granicą.

Posiedzenia rady powinny mieć miejsce, gdy zachodzi taka potrzeba. Kodeks wymusza jednak odbycie posiedzeń rady nadzorczej przynajmniej trzy razy w roku obrotowym (art. 389 § 3).

Posiedzenia rady zwołuje jej przewodniczący z własnej inicjatywy lub na wniosek zarządu bądź członka rady. Osoby żądające zwołania posiedzenia powinny podać proponowany porządek obrad. Jeżeli przewodniczący rady nie zwoła posiedzenia w terminie dwóch tygodni od dnia otrzymania wniosku, wnioskodawca może je zwołać samodzielnie, podając datę, miejsce i proponowany porządek obrad (art. 389 § 1 i 2).

Rada nadzorcza co do zasady wykonuje swe obowiązki kolegialnie. Jednak może pojawić się sytuacja, kiedy pojedynczy członek rady będzie miał prawo do samodzielnego pełnienia określonych czynności nadzorczych. Ma to miejsce albo na podstawie upoważnienia (delegacji) udzie-

lonej przez radę, lub na podstawie delegacji grupy, która dokonała wyboru danego członka rady. Członkowie ci mają prawo uczestniczenia w posiedzeniach zarządu z głosem doradczym, a zarząd obowiązany jest zawiadomić ich uprzednio o każdym swoim posiedzeniu. Brak tego zawiadomienia może skutkować odpowiedzialnością karną członków zarządu na podstawie art. 594 § 1 pkt 4. Wskazani członkowie rady mają także inne szczególne uprawnienia i obowiązki. Otrzymują oni osobne wynagrodzenie, którego wysokość ustala walne zgromadzenie, chyba że walne zgromadzenie przekaze prawo ustalenia wynagrodzenia radzie nadzorczej. Cięży na nich także zakaz konkurencji tak jak na członkach zarządu. Należy przyjąć, że prawo do wynagrodzenia, pomimo braku wyraźnego przepisu, mają także ci członkowie rady którzy zostali przez radę delegowani do czasowego wykonywania czynności członków zarządu niemogących sprawować swoich czynności (art. 383 § 1). Taka delegacja rodzi bowiem nie mniej obowiązków niż delegacja do samodzielnego pełnienia określonych czynności nadzorczych. Ponadto wszystkim pozostałym członkom rady może zostać przyznane wynagrodzenie na podstawie statutu lub uchwały walnego zgromadzenia. Za niedopuszczalne należy uznać upoważnienie w statucie zarządu do przyznania wynagrodzenia członkom rady. W ten sposób bowiem mogłaby powstać zakazana przez prawo forma prawnej i faktycznej zależności członków rady od zarządu. Walne zgromadzenie i tylko walne zgromadzenie może uchwalić wynagrodzenie członków rady w formie prawa udziału w zysku spółki za dany rok obrotowy, przeznaczonym do podziału między akcjonariuszy. Na mocy innych przepisów prawa członkowie rad nadzorczych mają niekiedy prawo do wynagrodzenia. Należy tu wskazać rozporządzenie Rady Ministrów z 9 września 1997 r. w sprawie szkoleń i egzaminów dla kandydatów na członków rad nadzorczych spółek, w których Skarb Państwa jest jedynym akcjonariuszem, oraz wynagrodzeń członków rad nadzorczych tych spółek (Dz. U. Nr 110, poz. 718 ze zm.). Poza wynagrodzeniem członkom rady przysługuje z mocy prawa zwrot kosztów związanych z udziałem w pracach rady (art. 392 § 3).

Członek rady powinien przy wykonywaniu swoich obowiązków dołożyć staranności wynikającej z zawodowego charakteru swojej działalności. Ponosi wobec spółki odpowiedzialność odszkodowawczą za szkody jej wyrządzone działaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami statutu, chyba że nie ponosi winy. Przyjmuje się w literaturze, iż jakkolwiek nie na wszystkich członkach rady ciąży z mocy prawa zakaz konkurencji, to jednak wszyscy członkowie rady powinni zachowywać się wobec spółki lojalnie. Wyrazem nielojalności jest np. ujawnianie tajemnic handlowych spółki. Zakaz konkurencji może być ponadto na wszystkich członków rady nałożony w statucie.

3.4. Walne zgromadzenie

Walne zgromadzenie powinno się odbyć przynajmniej raz w roku w terminie sześciu miesięcy po upływie każdego roku obrotowego. W statucie można wskazać wcześniejszą datę, do której powinno się odbyć walne zgromadzenie. Jest to tzw. zwyczajne walne zgromadzenie. Przedmiotem obrad zwyczajnego walnego zgromadzenia powinno być:

- rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania zarządu z działalności spółki oraz sprawozdania finansowego za ubiegły rok obrotowy;
- powzięcie uchwały o podziale zysku albo pokryciu straty;
- udzielenie członkom organów spółki absolutorium z wykonania przez nich obowiązków.

Nadzwyczajne walne zgromadzenie zwołuje się w przypadkach określonych w przepisach prawa (patrz np. art. 397) lub w statucie, a także gdy organy lub osoby uprawnione do zwoływania walnych zgromadzeń uznają to za wskazane.

Uprawnionym do zwołania walnego zgromadzenia jest przede wszystkim zarząd. Uprawnienie to uzyskuje również rada nadzorcza, jeżeli zarząd nie zwoła zwyczajnego walnego zgromadzenia w terminie wskazanym w przepisach prawa lub statucie, oraz nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, jeżeli zwołanie go uzna za wskazane, a zarząd nie zwoła go w terminie dwóch tygodni od dnia zgłoszenia odpowiedniego żądania przez radę nadzorczą. Na mocy postanowienia statutu prawo do zwołania walnych zgromadzeń można przyznać również innym osobom (art. 399).

Ustawodawca wprowadził tutaj także jedno z tzw. praw mniejszości. Mianowicie akcjonariusz lub akcjonariusze reprezentujący co najmniej jedną dziesiątą kapitału zakładowego, mogą żądać zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, jak również umieszczenia określonych spraw w porządku obrad najbliższego walnego zgromadzenia. Żądanie takie składa się na piśmie do zarządu najpóźniej na miesiąc przed proponowanym terminem walnego zgromadzenia. Statut może przyznać to prawo także akcjonariuszom reprezentującym mniej niż jedną dziesiątą część kapitału zakładowego (art. 400). Jeżeli w terminie dwóch tygodni od dnia przedstawienia żądania zarządowi nadzwyczajne zgromadzenie nie zostanie zwołane, akcjonariusze, którzy wystąpili z takim żądaniem, mogą zwrócić się z wnioskiem do sądu rejestrowego o upoważnienie ich do zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia. Sąd wyznacza wtedy przewodniczącego tego zgromadzenia (art. 401).

Walne zgromadzenie zwołuje się przez ogłoszenie. Powinno ono być dokonane przynajmniej na trzy tygodnie przed terminem walnego zgromadzenia. Jak stanowi art. 5 § 3 ogłoszenie polega na opublikowaniu treści w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Statut może ponadto przewidywać publikowanie ogłoszeń w innych czasopismach. Jeżeli natomiast

wszystkie akcje wyemitowane przez spółkę są imienne, walne zgromadzenie może być zwołane za pomocą listów poleconych lub pocztą kurierską, za pisemnym potwierdzeniem odbioru, wysłanymi co najmniej dwa tygodnie przed terminem walnego zgromadzenia. Dzień wysłania listów uważa się za dzień ogłoszenia.

Walne zgromadzenie może skutecznie podejmować uchwały także bez formalnego zwołania, jeżeli cały kapitał zakładowy jest reprezentowany, a nikt z obecnych nie zgłosił sprzeciwu dotyczącego odbycia walnego zgromadzenia lub wniesienia poszczególnych spraw do porządku obrad (art. 405 § 1).

Ogłoszenie powinno zawierać:

- oznaczenie daty, godziny i miejsca walnego zgromadzenia,
- szczegółowy porządek obrad,
- w przypadku zamierzonej zmiany statutu przytoczenie dotychczas obowiązujących postanowień oraz treść projektowanych zmian.

W sprawach nieobjętych porządkiem obrad nie można podejmować uchwał na walnym zgromadzeniu, chyba że cały kapitał zakładowy jest reprezentowany, a nikt z obecnych nie zgłosił sprzeciwu dotyczącego powzięcia uchwały. Zakaz ten nie dotyczy uchwał w sprawie wniosków o zwołanie nadzwyczajnego walnego zgromadzenia oraz wniosków o charakterze porządkowym.

Zasadą jest, że walne zgromadzenie odbywa się w siedzibie spółki. Gdy chodzi o spółkę publiczną, walne zgromadzenie może się odbyć także w miejscowości będącej siedzibą giełdy, na której są dopuszczone do obrotu giełdowego akcje spółki. Statut może wskazać również inne miejsce dla odbywania walnych zgromadzeń. Musi to być jednak miejsce w granicach Rzeczypospolitej Polskiej (art. 403).

Ustawodawca wprowadził różne zasady legitymowania akcjonariusza do wzięcia udziału w walnym zgromadzeniu w zależności od tego czy mamy do czynienia z 1) posiadaczem akcji imiennych, świadectw tymczasowych oraz zastawcami i użytkownikami, którym przysługuje prawo głosu, czy z 2) posiadaczami akcji na okaziciela. Ci pierwsi są uprawnieni do wzięcia udziału w walnym zgromadzeniu, jeżeli zostali wpisani do księgi akcyjnej co najmniej na tydzień przed odbyciem walnego zgromadzenia. Ci drudzy z kolei mają takie prawo, jeżeli dokumenty akcji złożyli w spółce co najmniej na tydzień przed terminem tego zgromadzenia i nie odebrali ich przed ukończeniem tego terminu. Taki sam skutek ma złożenie zaświadczenia w spółce na dowód złożenia akcji u notariusza, w banku lub domu maklerskim mającym siedzibę lub oddział w Rzeczypospolitej Polskiej, wskazanym w ogłoszeniu o zwołaniu walnego zgromadzenia. W zaświadczeniu należy wymienić numery dokumentów akcji i stwierdzić, że akcje nie będą wydane przed zakończeniem walnego zgromadzenia.

Jeszcze inaczej legitymowani są akcjonariusze spółek publicznych ze względu na zasadę dematerializacji obowiązującą na publicznym rynku papierów wartościowych. Akcjonariusze ci powinni złożyć w spółce imienne świadectwa depozytowe wystawione przez podmiot prowadzący rachunek papierów wartościowych (art. 406 § 3).

Zarząd jest obowiązany sporządzić i wyłożyć w swym lokalu listę akcjonariuszy uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Z listy powinno m.in. wynikać, ile głosów przysługuje danemu akcjonariuszowi. Umieszczenie na liście akcjonariuszy nie jest warunkiem koniecznym do uczestniczenia w zgromadzeniu. Konkretna osoba nie umieszczona na liście może bowiem wykazać swoje uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.

Zasadniczo nie jest wymagane żadne quorum na walnym zgromadzeniu. Walne zgromadzenie jest więc ważne bez względu na liczbę reprezentowanych na nim akcji. Tylko wtedy, gdy przepis szczególny albo statut stanowią inaczej, wymagane jest zachowanie określonego quorum (patrz np. art. 460 § 1).

Walne zgromadzenie otwiera przewodniczący rady nadzorczej albo jego zastępca, a w razie nieobecności tych osób prezes zarządu lub osoba wyznaczona przez zarząd. Statut może jednak inaczej tę kwestię uregulować. Rola tej osoby jest krótka. Powinna ona sprawdzić, czy zgromadzenie zostało zwołane z dopełnieniem wszelkich przepisów prawa oraz czy jest zdolne do podejmowania uchwał. Następnie wybiera się przewodniczącego zgromadzenia. Przewodniczący powinien dbać o przestrzeganie w czasie obrad i głosowań przepisów prawa, np. czuwać nad tym, by głosowanie miało charakter tajny, gdy prawo tego wymaga. Powinien także zadbać o należyty porządek w dyskusji kierując obradami. Do jego obowiązków należy także troska o przestrzeganie kolejności spraw zamieszczonych w porządku obrad. Przewodniczący nie jest władny bez zgody walnego zgromadzenia usuwać lub zmieniać kolejności spraw zamieszczonych w porządku obrad. Powinien przeciwdziałać próbom uprawiania obstrukcji przez mniejszość na zgromadzeniu. Należy przyjąć, że ma także prawo zarządzać krótkie przerwy podczas obrad, np. dla wypoczynku. Nie chodzi jednak tutaj o przerwy w rozumieniu art. 408 § 2. Przepis ten stanowi, że walne zgromadzenie może zarządzać przerwy w obradach większością dwóch trzecich głosów. Łącznie przerwy nie mogą trwać dłużej niż trzydzieści dni. Przepis ten stanowi novum w porównaniu z regulacją dawnego kodeksu handlowego. Poprzednio nie istniała możliwość takiej przerwy. Konieczne było zwołanie nowego zgromadzenia ze wszystkimi stąd wynikającymi konsekwencjami. Niezwłocznie po wyborze przewodniczącego powinna być sporządzona przez zarząd lista obecności zawierająca spis uczestników walnego zgromadzenia z wymienieniem liczby akcji, które każdy z nich przedstawia

i służących im głosów, podpisana przez przewodniczącego. Listę należy wyłożyć podczas obrad zgromadzenia. Lista nie musi się pokrywać z listą akcjonariuszy uprawnionych do uczestnictwa w zgromadzeniu. Nie wszystkie bowiem osoby uprawnione muszą rzeczywiście w tym zgromadzeniu uczestniczyć, ponadto, jak zostało wyżej wskazane, również osoba nie umieszczona na liście akcjonariuszy uprawnionych może uczestniczyć w zgromadzeniu, jeżeli tylko zdoła wykazać swą legitymację. Lista obecności może podczas zgromadzenia ulegać zmianie na skutek przybycia nowych akcjonariuszy. Lista obecności może zostać sprawdzona przez wybraną w tym celu komisję. Ustawodawca wprowadza w tym zakresie nowe prawo mniejszości (patrz art. 410 § 2).

Akcjonariusz ma prawo brać udział w głosowaniu nad wszystkimi uchwałami, z wyjątkiem tych, które dotyczą jego odpowiedzialności wobec spółki z jakiegokolwiek tytułu, w tym udzielenia absolutorium, zwolnienia z zobowiązania wobec spółki oraz sporu pomiędzy nim a spółką (art. 413). Prawo uczestnictwa na walnym zgromadzeniu w tym prawo głosu akcjonariusz realizuje osobiście lub za pośrednictwem pełnomocników. Pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie pod rygorem nieważności i dołączone do protokołu walnego zgromadzenia. Pełnomocnikiem nie może być członek zarządu i pracownik spółki. Osoby nie mające pełnej zdolności do czynności prawnej (nieletni, osoby ubezwłasnowolnione) wykonują swoje prawa na walnym zgromadzeniu przez przedstawicieli ustawowych (np. rodzice, inni przedstawiciele ustanowieni przez sąd).

Zasadą jest, że uchwały walnego zgromadzenia zapadają bezwzględną większością głosów, chyba że przepisy prawa lub postanowienia statutu stanowią inaczej (art. 414).

I tak kwalifikowaną większością dwóch trzecich głosów zapadają uchwały o istotnej zmianie przedmiotu działalności spółki. W głosowaniu tym każdej akcji przysługuje jeden głos bez przywilejów lub ograniczeń. Skuteczność uchwały zależy od wykupienia akcji tych akcjonariuszy, którzy nie zgadzają się na zmianę. (art. 416).

Z kolei uchwały dotyczące:

- emisji obligacji zamiennych i obligacji z prawem pierwszeństwa objęcia akcji,
- zmiany statutu,
- umorzenia akcji (z wyjątkiem – art. 415 § 4),
- obniżenia kapitału zakładowego,
- zbycia przedsiębiorstwa albo jego zorganizowanej części,
- rozwiązania spółki (z wyjątkiem – art. 397),

zapadają większością trzech czwartych głosów. Statut może ustanowić wymóg jeszcze surowszej kwalifikowanej większości głosów w tych sprawach. Ponadto należy zauważyć, że uchwała dotycząca zmiany statutu,

zwiększająca świadczenia akcjonariuszy lub uszczuplająca prawa przyznane osobiście poszczególnym akcjonariuszom, wymaga zgody wszystkich akcjonariuszy, których dotyczy (art. 415 § 3).

Jeżeli w spółce istnieją akcje o różnych uprawnieniach, uchwały o zmianie statutu, obniżeniu kapitału zakładowego i umorzeniu akcji, mogące naruszyć prawa akcjonariuszy danego rodzaju akcji, powinny być powzięte w drodze oddzielnego głosowania w każdej grupie (rodzaju) akcji. W każdej grupie uchwała powinna być powzięta taką większością, jaka jest wymagana co do zasady do podjęcia tych uchwał. Ta sama reguła dotyczy uchwał o emisji nowych akcji uprzywilejowanych, które przyznają uprawnienia tego samego rodzaju, jakie służą dotychczasowym akcjonariuszom uprzywilejowanym, mogące naruszyć prawa dotychczasowych akcjonariuszy uprzywilejowanych. Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy statut przewiduje emisję nowych akcji uprzywilejowanych (art. 419).

Uchwała o zmianie statutu musi być ponadto dla swej skuteczności wpisana do rejestru (art. 430 § 1).

Zasadą jest, że głosowanie jest jawne (art. 420 § 1). Od tej zasady istnieją wyjątki. Tajne głosowanie przewodniczący zgromadzenia powinien zarządzić przy wyborach oraz nad wnioskami o odwołanie członków organów spółki lub likwidatorów, o pociągnięcie ich do odpowiedzialności, jak również w sprawach osobowych. Ponadto należy zarządzić tajne głosowanie, gdy żąda tego choćby jeden z akcjonariuszy obecnych lub reprezentowanych na walnym zgromadzeniu. Ustawodawca niekiedy wymaga, by głosowanie było jawne. I tak, uchwała o istotnej zmianie przedmiotu działalności spółki powinna być powzięta w drodze jawnego i imiennego głosowania oraz ogłoszona (art. 416 § 3). Walne zgromadzenie może również powziąć uchwałę o uchyleniu tajności głosowania w sprawach dotyczących wyboru komisji powoływanej przez walne zgromadzenie.

Walne zgromadzenie powinno być protokołowane przez notariusza. W protokole należy stwierdzić prawidłowość zwołania walnego zgromadzenia i jego zdolność do powzięcia uchwał, wymienić powzięte uchwały, liczbę głosów oddanych za każdą uchwałą i zgłoszone sprzeciwy. Do protokołu należy dołączyć listę obecności z podpisami uczestników walnego zgromadzenia. Dowody zwołania walnego zgromadzenia zarząd powinien dołączyć do księgi protokołów. Księga protokołów jest jawna dla akcjonariuszy (art. 421). Pojawia się kwestia, czy uchwała nie umieszczona w protokole notarialnym jest ważna. Nieobowiązujący już art. 412 § 1 kodeksu handlowego stanowił, że uchwały walnego zgromadzenia powinny być protokołowane przez notariusza pod rygorem ich nieważności. Takiego wyraźnego stwierdzenia brakuje w kodeksie spółek handlowych. Należy jednak chyba przyjąć, w ślad za poprzednim rozwiązaniem, iż niedochowanie formy notarialnej również obecnie powoduje nie-

ważność uchwały. Takie twierdzenie jest zgodne z ogólną zasadą mającą wyraz w prawie polskim, w myśl której niedochowanie wymaganej przez prawo formy aktu notarialnego powoduje nieważność złożonego oświadczenia.

Prawo akcjonariusza do uczestniczenia na walnym zgromadzeniu nie ogranicza się jednak tylko do prawa głosowania. Może on zabierać głos w obradach, a także żądać informacji od zarządu dotyczących spółki. Z prawem tym jest związany obowiązek członków zarządu udzielenia informacji. Akcjonariusz, któremu odmówiono ujawnienia żądanej informacji podczas obrad może zgłosić sprzeciw do protokołu, a następnie wniosek do sądu rejestrowego o zobowiązanie zarządu do udzielenia informacji. Wniosek należy złożyć w terminie tygodnia od zakończenia walnego zgromadzenia. Akcjonariusz może również złożyć wniosek do sądu rejestrowego o zobowiązanie spółki do ogłoszenia informacji udzielonych innemu akcjonariuszowi poza walnym zgromadzeniem (art. 429).

Zarząd powinien jednak odmówić udzielenia informacji w przypadku, gdy:

- mogłoby to wyrządzić szkodę spółce albo spółce z nią powiązanej albo spółce lub spółdzielni zależnej, w szczególności przez ujawnienie tajemnic technicznych, handlowych lub organizacyjnych przedsiębiorstwa,
- mogłoby narazić członka zarządu na poniesienie odpowiedzialności karnej, cywilnoprawnej lub administracyjnej (art. 428 § 2).

4. Zaskarżanie uchwał walnego zgromadzenia

Gdy chodzi o spółkę akcyjną zagadnienie to zostało uregulowane w przepisach art. 422-427. Także w tym wypadku wyróżnia się powództwo o uchylenie uchwały oraz powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały. Została również w tym wypadku przyjęta nowa zasada, że zaskarżenie uchwały nie wstrzymuje postępowania rejestrowego. Prawomocny wyrok uchylający uchwały lub stwierdzający nieważność uchwały nie ma skutku wobec osób trzecich działających w dobrej wierze. Ma to znaczenie w przypadkach, w których ważność czynności dokonanej przez spółkę (np. zawarcie umowy) zależy od uchwały walnego zgromadzenia. Chodzi tu np. o uchwałę wyrażającą zgodę na zbycie nieruchomości spółki (art. 393 pkt 4). Jeżeli umowa ta zostanie zawarta z osobą trzecią nie mającą obowiązku przypuszczać, że uchwała wyrażająca zgodę podlega uchyleniu lub jest nieważna, umowa będzie skuteczna prawnie, pomimo jej uchylenia lub unieważnienia przez sąd. Wraz z kodeksem handlowym znikło również ograniczenie zawarte w jego art. 414 § 2, w świetle którego uchwała walnego zgromadzenia spółki publicznej mogła być zaskarżona wyłącznie

przez akcjonariusza lub akcjonariuszy posiadających bezpośrednio akcje uprawniające do wykonywania nie mniej niż 1 % ogólnej liczby głosów. Rozwiązanie kodeksu handlowego oceniano jako sprzeczne z konstytucyjną zasadą równej dla wszystkich ochrony prawa własności i innych praw majątkowych. Zniesienie tego ograniczenia jest tym bardziej uzasadnione, że ustawodawca wprowadził do regulacji zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia mechanizmy przeciwdziałające skutkom pieniactwa wspólników. Po pierwsze zaskarżenie uchwały walnego zgromadzenia nie wstrzymuje postępowania rejestrowego, chyba że sąd rejestrowy po przeprowadzeniu rozprawy tak postanowi (art. 423 § 1). Po drugie ustawodawca wprowadził przepis, który nie występuje w odniesieniu do spółki z o.o. Mianowicie, w przypadku wniesienia oczywiście bezzasadnego powództwa o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia, sąd na wniosek pozwanej spółki, może zasądzić od powoda kwotę do dziesięciokrotnej wysokości kosztów sądowych oraz wynagrodzenia jednego adwokata lub radcy prawnego. Nie wyłącza to ponadto dochodzenia odszkodowania na zasadach ogólnych (art. 423 § 2).

5. Odpowiedzialność prawna osób występujących w ramach spółki akcyjnej

5.1. Odpowiedzialność cywilnoprawna (art. 479-490)

Jak wiadomo, odpowiedzialność cywilnoprawna jest odpowiedzialnością odszkodowawczą.

Wszelkiego rodzaju szkody wyrządzone w sposób zawiniony podlegają obligatoryjnemu naprawieniu na podstawie art. 415 i n. kodeksu cywilnego, niezależnie od tego komu zostały wyrządzone. Ustawodawca w kodeksie spółek handlowych wprowadził jednak szereg przepisów, które dotyczą przypadków wyrządzenia szkód w związku z funkcjonowaniem spółki akcyjnej. Już teraz należy wskazać, że ustawodawca nie wprowadza nowych zasad czy przesłanek tej odpowiedzialności. Dlatego w kwestiach nieuregulowanych należy stosować przepisy kodeksu cywilnego. Jedyną modyfikacją polega na tym, że ustawodawca w kodeksie spółek handlowych w jednym przypadku wprowadził domniemanie winy sprawcy szkody.

Przypadki wskazane przez ustawodawcę w kodeksie spółek handlowych można podzielić na takie, kiedy poszkodowanym jest sama spółka, oraz takie kiedy poszkodowanymi są inne osoby, np. wierzyciele spółki.

Do pierwszej grupy zaliczamy:

- art. 480 traktujący o odpowiedzialności osób biorących udział w tworzeniu spółki, którzy wbrew przepisom prawa z winy swej wyrządzili spółce szkodę;

- art. 481 dotyczący odpowiedzialności wobec spółki osób, które w związku z powstaniem spółki akcyjnej lub podwyższeniem jej kapitału zakładowego, z winy swej zapewnili sobie albo osobie trzeciej zapłatę nadmiernie wygórowanej ponad wartość zwyczajną wkładów niepieniężnych albo nabywanego mienia lub też wynagrodzenie albo korzyści szczególne, niewspółmierne z oddanymi usługami;
- art. 482 dotyczący odpowiedzialności wobec spółki osób, które przy badaniu sprawozdań finansowych spółki z winy swojej dopuścili do wyrządzenia spółce szkody;
- art. 483 traktujący o odpowiedzialności wobec spółki członków zarządu, rady nadzorczej oraz likwidatorów za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami statutu spółki. W tym wypadku ustawodawca zaostrzył odpowiedzialność odszkodowawczą wprowadzając domniemanie winy tych osób.

Z kolei do drugiej grupy zaliczamy następujące przepisy:

- art. 479 dotyczący odpowiedzialności członków zarządu, którzy ze swej winy wyrządzili szkodę wierzycielom spółki przez podanie fałszywych danych w oświadczeniu, o którym mowa w art. 320 §1 pkt 3 i 4 lub w art. 441 § 2 pkt 5,
- art. 484 dotyczący odpowiedzialności osób, które współdziałając w wydaniu przez spółkę bezpośrednio lub za pośrednictwem osób trzecich akcji, obligacji lub innych tytułów uczestnictwa w zyskach albo podziale majątku, zamieścili w ogłoszeniach lub zapisach fałszywe dane lub w inny sposób dane te rozpowszechniali albo, podając dane o stanie majątkowym spółki, zataili okoliczności, które powinny być ujawnione zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Zasadą polskiego prawa jest, że roszczenie o naprawienie szkody może podnieść tylko ten podmiot, który jest poszkodowanym. Od tej zasady ustawodawca uczynił wyjątek w art. 486 § 1. Przepis ten stanowi, że jeżeli spółka nie wytoczy powództwa o naprawienie wyrządzonej jej szkody w terminie roku od dnia ujawnienia czynu wyrządzającego szkodę, każdy akcjonariusz lub osoba, której służy inny tytuł uczestnictwa w zyskach lub podziale majątku, może wnieść pozew o naprawienie szkody wyrządzonej spółce.

W przypadku wytoczenia powództwa przez te osoby, a także w razie upadłości spółki, sprawcy szkody (np. członkowie zarządu) nie mogą powoływać się na uchwałę walnego zgromadzenia udzielającego im absolutorium ani na dokonane przez spółkę zrzeczenie się roszczeń o odszkodowanie (art. 487).

Roszczenie o naprawienie szkody przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym spółka dowiedziała się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże w każdym przypadku roszczenie

przedawnia się z upływem pięciu lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę.

5.2. Odpowiedzialność karna (art. 585-595)

Kodeks spółek handlowych zawiera także przepisy karne, na podstawie których można nakładać kary na osoby popełniające przestępstwa przeciwko interesom spółki, jej wspólników i wierzycieli.

Bibliografia

- DZIOBEK-ROMAŃSKI J., RUDNICKI M., WRZOSEK S., 2002 – *Elementy nauki o administracji publicznej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom.
- FRĄCKOWIAK J., KIDYBA A., KRUCZALAK K., OPALSKI W., POPIOŁEK W., PYZIOŁ W., 2001 – *Kodeks spółek handlowych, komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- SZCZEPANIAK R., RUDNICKI M., KNAFLEWSKI M., 2002 – *Polskie prawo spółek*, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa.
- SOŁTYSIŃSKI S., SZAJKOWSKI A., SZUMIŃSKI A., SZWAJA J., 2003 – *Kodeks spółek handlowych, Tom III, komentarz do artykułów 301-458*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa.
- BANASIŃSKI C., KULESZA M., 2002 – *Ustawa o gospodarce komunalnej*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa.
- BĄCZYK M. (red.), 2000 – *Papiery wartościowe*, Zakamycze, Kraków.
- JERZMANOWSKI Z., 2000 – *Prywatyzacja gospodarki komunalnej*, Business Expert, Poznań.
- FIEDOR B., 2002 – *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa.
- KOZŁOWSKA B., 2001 – *Ochrona środowiska, wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź.
- PACZUSKI R., 1994 – *Prawo ochrony środowiska*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz.
- STOCHŁAK J., 2002 – *Polskie prawo ochrony środowiska – uwarunkowania, zmiany, stan*, Wydawnictwo Naukowe Gabriel Borowski, Warszawa.